

Habilitace

Posouzení habilitační práce Mgr. Heleny Březinové, Ph.D., nazvané

„Slavíci, mořské víly a bolavé zuby. Pohádky Hanse Christiana Andersena – mezi romantismem a modernitou“

Monografie Heleny Březinové, která byla vydána roku 2018 v nakladatelství Host, a nyní je předkládána jako práce habilitační, je překvapivě první českou prací o Andersenovi, odhlédneme-li od stručné a pouze informativní brožury Jana Raka (Jan Rak: H.Ch. Andersen a jeho pohádky. Praha 1955). Je to překvapivé zejména proto, že Andersen byl u nás velmi brzy překládán a pak dlouho mimořádně intenzivně recipován. Konečně tedy. Jak je kniha, sestávající z řady do jisté míry samostatných celků, koncipována?

První kapitola je věnována české recepci Andersenova díla, konkrétně pohádek, a velmi obsažně a kriticky je v ní referováno o jejich četných českých překladech, z nichž jen velmi málo odpovídá originálu, často se jedná spíše o převyprávění. Také celkové vyznění bývá pozměňováno, což se týká např. ironie. Vše je dokládáno a zdařile ilustrováno na konkrétních příkladech. Za seriózní pokládá autorka jen překlady Gustava Pallase ze starších a z novějších především Františka Fröhliche. Z těchto důvodů v příloze uvádí vlastní překlady tří méně známých textů, kterým se ve svých rozborech více věnuje.

Druhá kapitola se zabývá genealogií pohádky jako žánru. Začíná chronologicky, Straparolou a Basilem, jako tomu bývá obvykle, největší pozornost však je pochopitelně věnována německé romantice, zejména bratřím Grimmům a E.T.A. Hoffmannovi. Autorka konstatuje, že Andersenovi žánr pohádky slouží jako literární laboratoř, v níž si pohrává s tradičními literárními formami, ty ovšem sabotuje nebo převrací. Pozornost je ale zaměřena i na osobnost Andersena, na jeho biografii a jeho dílo v kontextu, i na dlouhý vývoj badání o jeho díle od pozitivismu až k ikonologii.

To je však jen jakýsi úvod. Následuje řada samostatných kapitol, které se zabývají různými, zejména jazykovými a formálními aspekty jednotlivých pohádek. Tak např. rolí vypravěče, funkcí ironie a jazykovými hrami, znejistěním pomoci jazyka a problematickou komunikací, postavou umělce v jednotlivých pohádkách a četnými dalšími momenty. Vše je vždy jasně a přesvědčivě demonstrováno na konkrétních příkladech. Pozoruhodné je zejména téma podobenství, paraboly. V této souvislosti jsou pro autorku velmi významné dvě pohádky, které charakterizuje jako podobenství: „Stín“ a „Slavík“. Hledá analogie u Franze Kafky a srovnává „Stín“ s „Umělcem v hladovění“ a „Slavíka“ s „Císařským poselstvem“. K tématu podobenství pak uvádí také Andersenovy výroky z jeho deníků a dopisů.

Velmi zajímavá v tomto kontextu je interpretace pohádky „Bludičky jsou ve městě“, která je pojímána jako jakýsi komentář k celému pohádkovému dílu Andersenovu. Vypravěč by měl být autorovo alter ego. Podle Březinové je pohádka výrazem Andersenovy hluboké krize po porážce Dánska roku 1864, čehož jednoznačným důkazem je poslední věta.

Pro jazykové znejistění autorka opět hledá analogii, tentokrát u Hugona von Hofmannsthal, z jehož „Dopis Lordu Chandosovi“ cituje. Nové poetice Hofmannsthalově odpovídá kromě jiných hlavně Andersenova krátká pohádka z kategorie pohádek o věcech „Zelení drobečkové“ z roku 1867.

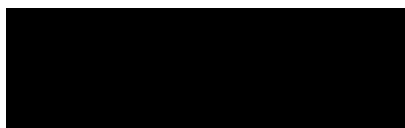
K nejzajímavějším pasážím pro toho, kdo se zabývá starší dánskou literaturou, patří kapitola „Kierkegaard versus Andersen“, věnovaná nejen Kierkegaardově kritice Andersenových děl, ale i Andersenovu světovému názoru (podle Kierkegaarda nemá Andersen životní názor, pokud za něj nebudeme považovat skepsi), jeho mnohohlasosti, pro kterou se krátká próza jeví jako ústrojnější forma než román.

.V celé knize je uváděno neobyčejné množství různých autorů, literárních teoretiků, filosofů i beletristů, s mnoha z nich je rozsáhle polemizováno. Jsou to např. Walter Benjamin, Thomas Mann, Georg Brandes, G.K. Chesterton (o krátkých prózách) a četní jiní.

Závěrem: jedná se o zcela mimořádnou, vynikající práci. Ve svých vývodech autorka důvtipně a suverénně reaguje na dosavadní andersenovské bádání, i to nejsoučasnější, s kterým je dokonale obeznámena, avšak nejen to. Její monografie je zcela samostatná a nové podněty přinášející práce, s vlastními originálními a hlubokými analýzami řady pohádek. Jako velká přednost se jeví to, že jsou vždy uváděny konkrétní příklady, srovnání.

Ze všeho výše uvedeného jednoznačně vyplývá, že posuzovanou habilitační práci doporučuji k dalšímu řízení.

V Brně, 27. července 2021

prof. PhDr. Jiří Munzar, CSc.